

Kontrollkäik Rakvere Eakate Kodusse

(1) Õiguskantsleri nõunikud viisid 31.03.2011 läbi etteteatamata kontrollkäigu Rakvere Eakate Kodusse.

Rakvere Eakate Kodu kuulub OÜ-le HansaClub (reg.kood 11083673). OÜ HansaClub põhikiri on kinnitatud 19.08.2010.

Rakvere Eakate Kodu (edaspidi hooldekodu) külastamise ajal osutas hooldekodu hoolekandeesutuses hooldamise teenust 30 isikule (edaspidi ka teenust saava isik ja klient) ning hooldekodus töötas 11 töötajat.

Hooldekodu koduleht on kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eakatekodu.ee>.

(2) Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväarikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas hooldekodus on tagatud teenust saavate isikute põhiõigused ja –vabadused.

(3) Kontrollkäigu kestel külastasid õiguskantsleri nõunikud hooldekodu ruume, vestlesid hooldekodu juhatajaga ja juhataja asetäitjaga, tutvusid teenusel viibivate isikute toimikutega, küsitlesid hooldekodu ringkäigu kestel teenust saavaid isikuid ning korraldasid vastuvõtu seda soovinud hooldekodus teenust saavatele isikutele ja hooldekodu töötajatele.

Õiguskantsleri nõunikud küsitlesid 10 teenust saavat isikut, nendest 3 isikut keeldusid küsitlemisest või ei olnud kontaktivõimelised. Teenust saavad isikud, keda küsitleti, valisid õiguskantsleri nõunikud hooldekodust saadud hooldekodus teenusel viibivate isikute nimekirjast eelnevalt õiguskantslerile laekunud informatsiooni alusel ning võimalikult erinevate isikute gruppide (sugu, vanus, eeldatav rahvus ja emakeel) esindatuse meetodi alusel.

Õiguskantsleri nõunike vastuvõtul käis 1 hooldekodus teenust saav isik.

Hooldekodu tegevusega seonduvate aspektide üle vastuvõtul käinud ja küsitletud teenust saavad isikud kaebusi ei esitanud. Samas tundsid küsitletud liikumispuudega teenust saavad isikud muret talvel värskes õhus viibimise väheste võimaluste üle.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

(4.1) Teenust saava isiku teavitamine tema õigustest

Kontrollimisel selgus, et hooldekodus ei ole kehtestatud kodukorda ning teenust saavatele isikutele ei ole jagatud hooldekodusse saabumisel mingit kirjalikku informatsiooni hooldekodus kehtivate käitumisreeglite ja päevakorra kohta.

Hooldekodu juhataja sõnul teavitatakse isikut teenuse osutamise alustamisel hooldekodu päevakorrast, tavadest ja käitumisreeglitest ning isiku õigustest suuliselt, kirjalikku informatsiooni ei jagata.

Erihoolekandeteenusele suunatud isikute teavitamine on välja toodud ühe põhimõttena Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) põhimõtetes psüühikahäiretega isikute kaitseks¹.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on oma raporti Eesti külastuse kohta² (mis toimus 2003. aastal) punktis 122 märkinud, et „igale hoolealusele ja tema perekonnale tuleks asutusse vastuvõtmisel anda tutvustav infoleht/brošüür, kus on kirjas asutuse kodukord ja hoolealuste õigused. Iga hoolealune, kellel on raskusi antud informatsiooni mõistmisega, peab saama asjakohaseid selgitusi.“

Sellest tulenevalt peab hooldekodu kodukorrast ja isiku õigustest teavitama teenusele saabunud isikut viisil, et ta teavitamise sisust aru saaks. Kui teenusele saabunud isik ei ole võimeline tekstist aru saama ega mõista ka temale suuliselt selgitatud, tuleb alati teavitada isiku seaduslikku esindajat. Teavitamiskohustuse eesmärk on muuta isiku teenusele asumine võimalikult arusaadavaks ja lihtsaks. Isik peab olema koheselt asutusse saabudes teadlik kodukorrast. Kui isikut ei informeerita, siis ei saa temalt ka oodata kodukorra järgimist. Kuna hooldekodu tegeleb igapäevaselt erivajadustega inimestega ning tema teenistuses on ka vastava haridusega töötajad, siis hooldekodu on pädev leidma võimalused teenusele saabunud isiku informeerimiseks isikule sobivaimal moel. Kui isiku seisund ei võimalda talle öeldut mõista, siis tuleb hooldekodul informeerida isiku eestkostjat, kes saab seista isiku huvide ja õiguste kaitse eest.

Isikule kirjaliku teabematerjali koostamisel on isiku igakülgse teavitamise eesmärk. Kuna tegemist on erivajadustega inimestega, ei pruugi nad suulises vestluses paraku saada kõigist üksikasjadest korrektselt ja hoomatavalt aru. Ka juhul, kui isikuga on olnud suuline kontakt, aitab kirjalik teabe taasesitamine kinnistada suulises suhtluses sedastatut ning väldib ekslikke järeldusi ja asjatuid arusaamatusi. Ka on kirjalikul kujul teabe koostamisel oluline tähendus kaebeõiguse tagamisel.

Õiguskantsler leiab, et teenust saava isiku õigusi ja kohustusi käsitlev teabematerjal tuleb kättesaadavaks teha igale teenust saavale isikule ja tema seaduslikule esindajale hoolimata sellest, kas teabe saamiseks avaldatakse soovi või mitte.³

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler Rakvere Eakate Kodu juhatajal kehtestada hooldekodu kodukord ning välja töötada ammendav ja arusaadav teenust saava isiku õigusi käsitlev materjal teenust saavate isikute jaoks, mis kirjeldab asutuse sisekorda, teenust saava isiku õigusi ja kohustusi ning näitab ära võimalikud kaebemehhanismid (asutusesised ja asutusevälised menetlused ja nende kasutamise võimalused). Soovitavaks tuleb pidada hooldekodusisese kaebuste ja ettepanekute esitamise vormi liitmist teenust saava isiku infobrošüüri. Hooldekodu kodukord ja nimetatud materjal tuleb avalikult kättesaadavaks teha hooldekodu infostendidel kõikidel korrustel ning kirjalikult väljastada igale teenust saavale isikule temale arusaadavas keeles ja

---

¹ Principles for the protection of persons with mental illness and the improvement of mental health care, adopted by General Assembly resolution 46/119 of 17 December 1991. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>.

² Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=11917/CPT_eeesti.pdf.

³ Analoogselt vt nt RKHKo 15.02.2005, nr 3-3-1-90-04: "Haldusorgani kohustuste hulka ei kuulu mitte üksnes formaalselt aktide andmiseks vältimatult vajaliku menetluse läbiviimine, vaid ka hoolitsemine selle eest, et ka õiguslaste teadmisteta ja asjaajamises vilumatul isikul oleks võimalus menetluses tulemuslikult osaleda. Nõustamine ja selgitamine võib toimuda nii taotleja palvel kui ka haldusorgani algatusel."

olemasolu korral tema seaduslikule esindajale. Vajadusel peab hooldekodu tagama ka kodukorra ja nimetatud materjali sisu täiendava selgitamise isikule.

(4.2) Kaebuste lahendamise kord

Kontrollimisel selgus, et hooldekodus ei ole kehtestatud kaebuste lahendamise korda ning puuduvad avalikult kättesaadavaks tehtud hooldekodusiseste kaebuste formularid.

CPT on oma raporti Eesti külastuse kohta punktis 123 märkinud, et „on vaja kehtestada täpne kord, mis võimaldab hoolealustel pöörduda ametliku kaebusega kindlaksmääratud instantsi poole ning suhelda konfidentsiaalselt pädeva ametkonnaga väljaspool asutust.“

Õiguskantsler leiab, et on väga oluline fikseerida dokumendis (kaebuste lahendamise korras või kodukorras) üksikasjalikult võimalikud asutusesised ja asutusevälised kaebemehhanismid ja nende kasutamise võimalused.

Nimetatud dokument (või teabematerjal) tuleb kättesaadavaks teha igale teenust saavale isikule ja olemasolu korral tema seaduslikule esindajale olenemata sellest, kas dokumendi (või teabematerjali) saamiseks avaldatakse soovi või mitte.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler **Rakvere Eakate Kodu juhatajal välja töötada ammendav kaebuste lahendamise kord (eraldi dokumendina või kodukorra osana), sätestades muuhulgas kaebuste esitamise ja menetlemise korra, menetlustähtajad, kaebustele vastamise korra ja lisaselgituste andmise kohustuse. Lisaks hooldekodusisestele kaebevõimalustele tuleb korras sätestada ka teenust saava isiku õigus pöörduda teiste asjakohaste institutsioonide (maavanem, Terviseamet, õiguskantsler, kohus) poole. Kaebuste lahendamise kord, kaebuste formularid ning teenust saavate isikute kaebuste lahendamiseks pädevate täiendavate organite nimekiri koos kontaktandmetega tuleb avalikult kättesaadavaks teha hooldekodu infostendidel kõikidel korrustel ning väljastada igale teenust saavale isikule temale arusaadavas keeles ja olemasolu korral tema seaduslikule esindajale. Vajadusel peab hooldekodu tagama ka nimetatud dokumendi sisu täiendava selgitamise isikule.**

(4.3) Teenust saava isiku ja hooldekodu vaheline hooldusleping

Kontrollkäigu läbiviimisel tutvusid õiguskantsleri nõunikud kõigi teenust saavate isikute toimikutega.

Kontrollimisel selgus, et paljudes toimikutes puudusid hooldekodu ja kliendi vahel sõlmitud hoolduslepingud; mõned hoolduslepingud ei olnud kliendi poolt allkirjastatud; üks hooldusleping oli kaotanud kehtivuse; mõned hoolduslepingud olid sõlmitud kliendi ja OÜ Inrada vahel.

Juhataja asetäitja selgitas, et puuduolevad hoolduslepingud asuvad OÜ HansaClub peakontoris. Õiguskantsleri nõunikud ei saanud tutvuda nimetatud lepingutega, kuna neil ei olnud võimalik pääseda osaihingu peakontorisse (juhataja asetäitja sõnul ei olnud tol hetkel kedagi kontoris). Juhataja asetäitja sõnul olid mõned hoolduslepingud sõlmitud kliendi ja OÜ Inrada vahel seepärast, et varem osutas hoolekandenasutuses hooldamise teenust OÜ Inrada.

Kuna hooldekodu ja teenust saava isiku vahel sõlmitud leping on kliendile hoolekandeesutuses hooldamise teenuse osutamise aluseks, milles on mh sätestatud nii hooldekodu kui ka kliendi õigused ja kohustused teenuse osutamisel, peab hooldekodu tagama lepingu vastavuse kehtivale seadusandlusele. Lisaks teenust saava isiku õiguste kaitsmisele piirab lepingu puudumine ka järelevalveasutuste võimalust teostada efektiivset kontrolli hooldekodus osutatava hoolekandeesutuses hooldamise teenuse üle.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler Rakvere Eakate Kodu juhatajal üle vaadata sõlmitud hoolduslepingute asjakohasuse, sõlmida hoolduslepingud kõigi teenust saavate isikute ja tegeliku hoolekandeesutuses hooldamise teenuse osutaja (OÜ HansaClub) vahel ning edaspidi tagada sõlmitud hoolduslepingute kättesaadavuse järelevalveasutustele.**

(4.4) Teenust saava isiku võimalused viibida värskes õhus

Õiguskantsleri nõunike poolt küsitletud liikumispuudega kliendid tundsid muret talvel värskes õhus viibimise väheste võimaluste üle. Nende sõnul puudub reeglina talvisel ajal ratastooliga liikuvatel klientidel võimalus viibida värskes õhus.

Ringkäigul hooldekodus selgus, et klientidel on igapäevaselt võimalus kasutada värskes õhus viibimiseks hooldekodu maja taga asuvat jalutamiseks ettenähtud ala.

Hooldekodu juhataja asetäitja selgitas, et soojal ajal käivad ratastooliga liikuvad kliendid jalutamas jalutuslalal või pargis koos hooldaja või praktikandiga. Talvisel ajal ei viibi ratastooliga liikuvad kliendid reeglina värskes õhus, kuna ise ei soovigi jalutada.

CPT on oma 8. üldaruande⁴ punktis 37 märkinud, et „klientidel peaks olema ... igapäevane võimalus sooritada vabas õhus kehalisi harjutusi.“

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler Rakvere Eakate Kodu juhatajal tagada kõigile klientidele sõltumata nende liikumisvõimest juurdepääs vabas õhus viibimise võimalustele ka talvisel ajal.**

(4.5) Suitsetamisruumi vastavus nõuetele

Ringkäigul hooldekodus selgus, et hooldekodu esimesel korrusel on suitsetamisruum.

Kontrollimisel selgus, et suitsetamisruum ei ole tähistatud suitsetamist lubava sõnalise teabe või sellekohase tingmärgiga ning suitsetamisruumis puudub teave «Suitsetamine kahjustab tervist!».

Nõuded suitsetamisruumile on kehtestatud tubakaseaduse § 30 lõikega 3, mille alusel kehtivad suitsetamisruumile mh järgmised nõuded:

- 1) ruum on tähistatud suitsetamist lubava sõnalise teabe või sellekohase tingmärgiga;
- 2) ruumis asub nähtaval kohal mõistlikus suuruses eestikeelne teave: «Suitsetamine kahjustab tervist!».

---

⁴ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8. Üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler Rakvere Eakate Kodu juhatajal sisustada hooldekodus asuva suitsetamisruumi vastavalt tubakaseaduses suitsetamisruumile toodud nõuetele.**

(4.6) Hooldekodu vastavus toitlustamise korraldamise üldnõuetele

Ringkäigul hooldekodus selgus, et hooldekodu köögis oli seinale pandud eelmise nädala päevamenüü (kontrollkäik toimus neljapäeval).

Üldnõuded toitlustamise korraldamisele ööpäevases hoolekandeesutuses on sätestatud sotsiaalministri 14.11.2002 määruses nr 131 „Tervisekaitsenõuded toitlustamisele tervishoiu- ja hoolekandeesutuses“. Vastavalt selle määruse § 3 lõigetele 7 ja 11 peab toitlustusettevõtja koostama hooldekodus vähemalt nädalaks iga päeva menüü; päevamenüü pannakse hooldekodus klientidele nähtavasse või teadaolevasse kohta.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler Rakvere Eakate Kodu juhatajal tagada hooldekodus kehtivate päevamenüüde väljapanek klientidele.**

(4.7) Hooldekodus teenust saava isiku raha kasutamine ja selle kontrollimine

Kontrollkäigu läbiviimisel tutvusid õiguskantsleri nõunikud teenust saavatele isikutele kuuluva raha kasutamise praktikaga.

Kontrollimisel selgus, et mitme kliendi pensionid ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel määratud sotsiaaltoetused (edaspidi sotsiaaltoetus) laekuvad hooldekodu juhataja isiklikule arveldusarvele. Viimane maksab laekunust rahast oma arveldusarvelt vastavale kliendile hooldekodu poolt esitatud arved teenuse osutamise eest ning ülejäänud raha hoiab sularahas hooldekodus. Hooldekodu juhataja annab vajadusel sellest rahast vastavale kliendile kätte sularaha isiklikuks kasutamiseks või korraldab kliendile vajalike asjade ostmise.

Kliendile asjade ostmine on korraldatud selliselt, et klient esitab hooldekodu töötajale omapoolsed soovid suuliselt. Peale asjade ostmist antakse kliendile tema soovitud asjad ja tšekk. Kliendi toimikusse ega mujale tšeki koopiat ei jää.

Kliendi, kelle pension ja sotsiaaltoetus laekub ülalnimetatud viisil hooldekodu juhataja arveldusarvele, toimikus on eraldi lehed laekunud raha kasutamise kohta.

Toimikutes sisalduvate raha kasutamise lehtedega tutvumisel selgus, et lehtedes on tehtud märkmed vaid sotsiaaltoetuse kasutamise kohta (millest enamasti oli mähkmete ost). Kliendi pensioni kasutamist ja kliendile raha kätteandmist ei ole fikseeritud, samuti puudus vastaval lehel ka kliendi raha saldo lõppseis. Õiguskantsleri nõunikud ei saanud seega kontrollida kliendile kuuluva raha kasutamise õiguspärasust hooldekodus andmete puudumise tõttu.

Õiguskantsler leiab, et teenust saavate isikute raha kasutamise praktika hooldekodus ei ole läbipaistev ning ei võimalda isikul või tema seaduslikul esindajal vajadusel kontrollida isikule kuuluva raha kasutamise õiguspärasust. Mõõnan, et kuigi pensioni ja sotsiaaltoetuse väljamaksmise võimalus teise isiku arveldusarvele on seadusandlusega (riikliku pensionikindlustuse seaduse § 36 lg 1 p 2 ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 22 lg

1 p 2) ettenähtud, ei taga hooldekodus kasutusel olev klientide raha kasutamise praktika teenust saavate isikute õigusi.

Õiguskantsler leiab, et hooldekodu peab muutma klientide raha kasutamise ja selle kontrollimise praktikat ning edaspidi koostama raha kasutamise kohta kirjaliku aruandluse ja tagama pideva kontrolli raha kasutamise üle. Aruandluse koostamine ja kontrolli tagamine on vajalik nii järelevalve (nii asutusesisese kui ka asutusevälise) teostamisel kui ka juhul, kui teenust saav isik või tema seaduslik esindaja soovib veenduda talle kuuluva raha kasutamise ja selle üle kontrolli teostamise õiguspärasuses.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler Rakvere Eakate Kodu juhatajal muuta teenust saavate isikute raha kasutamise praktikat ja edaspidi koostada kirjalik aruandlus raha kasutamise kohta; samuti korraldada teenust saavate isikute raha kasutamise pideva kontrollimise süsteem ja koostada kirjalik aruandlus läbiviidud kontrollimiste kohta.

(5) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitused Rakvere Eakate Kodu juhatajale. Soovituste täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovituse tegemisest.